

Zuivelboerderij realiseert hoogste productie van Nederland

'Tweede tak mag niet ten koste van de koeien gaan'

De veestapel van Harrie Wismans en voormalig compagnon Peter Hoeks telde jarenlang zestig koeien. Sinds Wismans' kinderen zich de afgelopen jaren alle drie onverwacht aandienen als bedrijfsopvolger, werd het bedrijf uitgebreid en werd begonnen met een kaasmakerij en -winkel. Als klap op de vuurpijl realiseerde de veestapel dit jaar voor het eerst de allerhoogste productie van Nederland.

Het is even zoeken op het uitgestrekte erf naar de stal met de hoogstproductieve veestapel van Nederland. Deze bevindt zich op het kloosterterrein van de Sint Paulusabdij in Oosterhout (NB). Lopen blijkt te ver en daarom zijn er voor de vennoten bedrijfsauto's in gebruik om van gebouw naar gebouw en naar de op verschillende afstand liggende woningen in Oosterhout en Breda te rijden. Van vader Harrie (63) en moeder Marij (60), dochter Anke (31) en schoonzoon Maarten

(32), dochter Martje (28) en zoon Bram (27) woont er namelijk niet een op de boerderij. Zelf vinden ze dat niet bijzonder, net zoals ze de uitgebreide samenwerking niet bijzonder vinden. Ze zijn eenvoudigweg nooit anders gewend geweest.

Samenwerking

Harrie Wismans komt van oorsprong uit het Limburgse Venray, waar zijn vader weliswaar

boer was, maar in 1968 al stopte met melken. Wismans ging als fokkerijspecialist de voorlichting in en raakte bevriend met bedrijfsvoorlichter Peter Hoeks, die enkele dorpen verderop woonde. „Peter en ik hadden zelf ook zin om te boeren en hebben overwogen om samen naar het buitenland te gaan, maar dat bleek toch niet realiseerbaar”, vertelt Harrie. Hoeks kreeg in 1980 de kans om bedrijfsleider te worden op de kloosterboerderij in Oosterhout en

Het voorste stuk van de 2+1-rijige stal stamt uit 1995, het achterste stuk uit 2014. Omdat het oude stalgedeelte niet geïsoleerd was, is besloten het nieuwe stuk ook niet te isoleren. Dit om zo overal in de stal hetzelfde klimaat te houden.

Anke snijdt de kaas in de eigen winkel, Maarten kijkt toe.

Wismans verzuivelt de melk alleen tot kaas. „Want je kunt je als starter beter op één product concentreren”, stelt Harrie.

benutte die. Wismans hielp zijn kameraad in de weekenden en met de fokkerij en de mannen deden samen te gaan boeren, toen er in 1984 de mogelijkheid kwam om de boerderij in erfpacht te krijgen. De koeien en machines kwamen in eigendom van de beide vennoten. Aanvankelijk was het idee om een grote stal voor 120 koeien te bouwen, maar dat lukte niet omdat de quotering net was ingevoerd. Die grote stal zou er later ook niet komen. Gedurende dertig jaar bleef het aantal koeien met zestig stuks ongeveer gelijk. „We zijn wel van 3,5 naar 6,5 ton quatum gegroeid en hebben dat puur ingevuld met een productieverhoging per koe”, aldus Wismans. „Peter en ik hadden allebei een bestuurlijke bijbaan en dat was dusdanig financieel aantrekkelijk, dat een groei van de veestapel helemaal niet aan de orde was. Bovendien waren we gesteld op onze vrijheid. We boerden heel makkelijk en hadden om het weekend een heel weekend vrij.”

Opvolging

„We hadden allebei makkelijk een inkomen met twee man met zestig koeien, het saldo per koe was flink hoger dan gemiddeld”, vertelt Harrie. „De financiële krapte van tegenwoordig is voor mij dan ook nieuw.” Aanvankelijk leek het erop dat zowel Peter als Harrie geen opvolger zou hebben. Totdat Harries dochter Anke na een studie medische psychologie aangaf toch boer te willen worden. Anke had als kind al interesse voor de koeien en was op een leeftijd van 12 jaar al aan het veebeoordelen, maar besloot tijdens haar opleiding toch een andere richting in te slaan. „Het sociale aspect speelde ook mee, je bent op de boerderij toch alleen”, vertelt ze. Ze was enkele jaren werkzaam in de psychologie, maar volgde ook enkele vakken aan de HAS. Het bloed kroop namelijk waar het niet gaan kon en zo kwam ze in 2014 bij haar vader in het bedrijf. „Toen Anke op de HAS zat en compagnon Peter Hoeks geen opvolger had, heeft hij besloten uit het bedrijf te gaan. Elke investering die hij nog zou doen, zou voor hem immers min of meer weggegooid geld zijn. En hij wilde als vrienden uit elkaar gaan”, vertelt Harrie. „In dezelfde periode als waarin Peter werd uitgekocht, verbouwden we de stal en liep ook de erfpacht af. Dat was een spannende tijd”, aldus de veehouder, die de erfpacht gelukkig verlengd zag worden. Peter en zijn vrouw Maria wonen overigens

nog in de bedrijfswoning en stellen zich allebei nog beschikbaar. Peter op het melkveebedrijf en Maria als vrijwilligster in de winkel. Harrie en Anke en hun partners besloten in 2014 namelijk niet alleen hun stal uit te breiden, maar ook een kaasmakerij, inclusief winkel aan huis te starten. „Mijn vriend Maarten is afkomstig uit de ICT en heeft niets met koeien en de boerderij, maar wel een passie voor kaas maken”, legt Anke uit. Een kwart van de op het bedrijf geproduceerde melk gaat daarom in de kaaskak, om de kaas vervolgens aan huis te verkopen en de handel en restaurants te beleveren. In de winkel worden allerlei streekproducten verkocht, waaronder dagverse zuivel. Dat laatste maken ze zelf niet. „We maken alleen kaas, want je kunt je als starter beter op één product concentreren”, verklaart Harrie.

De stap naar een eigen kaasmakerij was weliswaar een gok, maar die was wel weloverwogen. „We hebben voor de plannen een gesprek gehad met de gemeente, want we zitten hier in een beschermd stadsgebied. Er liggen hier drie kloosters bij elkaar, wat De Heilige Driehoek wordt genoemd. Onze zuivelboerderij en winkel heten daarom ook De Driehoek”, vertelt Harrie. De locatie aan de rand van het 55.000 inwoners tellende Oosterhout is dan ook gunstig. Volgens Anke loopt de winkel goed. „Elke week melden zich nieuwe klanten.”

Commerciële economie

Nadat Anke zes jaar geleden relatief onverwacht besloot toch boerin te willen worden, werd de verrassing vorig jaar nog groter toen haar zus Martje en broer Bram eveneens aangaven op het bedrijf verder te willen. Martje had tot dan toe in de kinderopvang gewerkt en Bram volgde de studie commerciële economie. Bram hielp in 2014 bij de verbouwing en had tot dan toe eigenlijk nooit iets op de boerderij gedaan. „Ik hielp alleen met het plastic over de kuil trekken.” Bram maakte zijn studie nog af en had ook enkele maanden een kantoorbaan, om die vervolgens toch voor de koeien te verruilen. „Het zaadje is tijdens de verbouwing geplant”, stelt Bram. Toen Bram in het bedrijf kwam, was Anke zwanger van haar tweede kindje, zodat Bram haar taken kon overnemen. Maar volgens Bram is iedereen in principe overal inzetbaar. Zo maken hij en Martje ook kaas. „Kaas maken is

overigens echt een ambacht”, aldus Bram, „het is net als bij autorijden, dat leer je ook pas echt nadat je je rijbewijs hebt.”

Melkrobots

Bij de uitbreiding van de bestaande stal in 2014 koos Wismans voor twee Lely A4-melkrobots. Anke wilde het bedrijf alleen kunnen rondzetten en heeft kwetsbare gewrichten, waardoor lang in de melkput staan voor haar geen optie was, verklaart ze. „Maar melkrobots passen ook goed bij echte koeienliefhebbers zoals wij”, meent de jonge boerin. „We hebben nu niet veel minder werk, maar zijn wel flexibeler.” Harrie geeft aan dat een gelijkblijvende melkproductie voor hem goed was geweest, maar dat deze door toedoen van de robots toch nog verder is gestegen. En wel tot het hoogste rollend jaargemiddelde van Nederland in het afgesloten boekjaar met 12.970 kilo melk met 4,04 procent vet en 3,51 procent eiwit, goed voor een economisch jaarresultaat van 2.845 euro. De koeien worden in de zomer 2,6 à 2,7 keer per dag gemolken en in de winter 3,1 keer. „We hebben de robot begrensd op maximaal vier melkingen per koe per dag. Vaker melken is niet goed voor de koe en bovendien gaan de voor de kaasbereiding benodigde vetbolletjes dan kapot”, legt Harrie uit. In de zomer hebben de koeien overdag een uitloop naar een standweide. „We willen weidegang in stand houden. Het is gezond voor de koeien en het is goed voor het imago, ook voor de consument die hier aan huis komt”,

De koeien hebben overdag een uitloop naar een standweide. Het is volgens Anke gezond en bovendien goed voor het imago, ook met het oog op de consument die aan huis komt.

Op de graskuil ligt een dertig centimeter dikke laag bierbostel om de kuil af te dichten, rechts de maïskuil die doorgaans met perspulp wordt vermengd. Dit jaar wegens een tekort aan perspulp niet.

De koeien worden gemolken door twee Lely A4-melkrobots en in één groep gehuisvest. De dieren lopen op een emissiearme Veld-V roostervloer, welke door de combinatie van rubber en beton goed bevalt.

verklaart Anke. „Bovendien is het goed voor de kaas, in de zomer maken we graskaas”, stelt Bram. Harrie schat dat de koeien in het voorjaar per dag naar schatting zo’n zes tot acht kilo droge stof aan gras naar binnen werken.

Overcapaciteit

Harrie denkt dat de productie nog hoger zou zijn als de koeien niet werden geweid. „De afgelopen winter lag de gemiddelde productie voortdurend boven de 40 kilo melk per dag. Ook verwacht ik dat de veestapel bij het ouder worden, zo nog duizend kilo melk per koe meer kan produceren”, denkt de veehouder. „De oudere koeien zitten op 14.500 kilo melk in 305 dagen.” De gemiddelde leeftijd is met vier jaar en drie maanden relatief laag, omdat de veestapel in twee jaar tijd van zestig naar tachtig koeien is gegroeid. De doelstelling is om naar een omvang van negentig koeien te groeien. De robots ‘volzetten’ met bijvoorbeeld 120 koeien is voor de familie geen optie. „We willen niet een te zware bezetting. Bij een overcapaciteit kan het wat lijden, ook met het oog op weidegang. We willen een hoge productie per koe realiseren en alles perfectioneren”, stelt Anke. „Beperkt groeien en ambachtelijk werken past beter bij de omstandigheden hier. En er kan meer melk in de kaas, verder groeien in aantal koeien is niet onze ambitie.”

Perfectionistisch

Hoewel ze de topmelkers van Nederland zijn, is de hoge productie ook weer geen doel

op zich, verzekert Anke. Wel is het zo dat er niets aan het toeval wordt overgelaten. De waterbedden in de overwegend lege ligboxenstal – bijna alle koeien lopen buiten – zijn keurig ingestrooid, behalve bij twee ligboxen, waaruit net twee koeien zijn opgestaan. „Het is dat we hier nu een interview staan te geven, anders hadden we die twee boxen allang bijgewerkt”, aldus Anke. Ze lacht weliswaar, maar meent wel degelijk wat ze zegt. Zij en haar familie zijn volgens Anke niet alleen perfectionistisch ingesteld, maar ook koeiengek. Dat begint al bij de kalveren, die ze naar eigen zeggen in de watten legt. „Marij en Anke verzorgen de kalveren en dat doen ze met de grootste zorg”, bevestigt Harrie. De groepjes kalveren die al snel na de geboorte worden gevormd, blijven gedurende de hele opfok bij elkaar om rangordebepalingen tegen te gaan en om ze blijvend goed te kunnen controleren. Marij en Anke maken de dieren ook mak, wat opvalt tijdens de rondgang door de wei, waarbij de koeien erg aanhankelijk zijn. En tekenend is ook dat Anke alle koeien scheert zonder ze vast te zetten, een uitzondering daargelaten.

Rantsoen

De jongveeopfok begint met het gedurende twee maanden verstreken van tweemaal daags drie liter kunstmelk. De dames houden de dieren daarbij nauwlettend in de gaten. „Een kalverdrinkautomaat is wel het laatste wat ik zou doen qua automatisering”, aldus Anke. Ook krijgen de jongste dieren tweemaal daags vers voer verstrekt, bestaande

uit kalverbrok en hooi. „Het eerste halve levensjaar krijgen de kalveren de beste graskuil, ze hebben eiwit nodig voor een goede skeletgroei”, zegt Anke. „De kalveren tot een jaar krijgen de latere snedes en het restvoer van de koeien. Ze krijgen geen brok meer. En als ze een jaar geweest zijn, krijgen ze wat armere kuil en nog een beetje restvoer.”

Wismans voert zijn vee volgens zijn dochter vooral op gevoel. „De kwaliteit van het ruwvoer is erg belangrijk, broei en schimmel zijn uit den boze”, heeft ze van hem geleerd. De maïs en perspulp worden doorgaans volledig door elkaar heen ingekuild, maar dit jaar niet omdat er geen perspulp beschikbaar was. Op de graskuil komt een dertig centimeter dikke laag bierbostel om de kuil af te dichten. „Bierbostel is ook goed voor de kaas, het geeft zachte vetten”, aldus de veehouder. Wismans voert een hoogwaardig basisrantsoen voor 35 kilo melk aan het voerhek, bestaande uit maïs/perspulp en gras (half om half), 3 kg bierbostel, 1 kg luzerne (geeft kaas een gele kleur) en 0,2 kilo hooi. Verder gaan er 3 kg maïsmeel en 2 kg soja in de mengwagen, evenals organisch gebonden mineralen en essentiële aminozuren. Brok krijgen de koeien alleen in de melkrobots, standaard 2 kg eiwitbrok en daarnaast voor de vaarzen 4 kg energiebrok en 5 kg voor de oudere koeien.

Lange tussenkalftijd

De koeien worden in drie weken opgestart tot een maximale krachtvoergift en houden die tot dag 100 à 120, om hem daarna los van de productie weer af te bouwen. Dus als de

Van links naar rechts Harrie, Bram, Marij en Anke Wismans.

Bedrijfsgegevens

Harrie (63) en Marij (60) Wismans runnen met hun kinderen Anke (31), Martje (28) en Bram (27) Zuivelboerderij De Driehoek in het Brabantse Oosterhout. Ook in de VOF zit Ankes vriend Maarten van Fessem (32), met wie ze de kinderen Luke (3) en Toby (5 maanden) heeft. Het bedrijf groeide de afgelopen twee jaar van zestig naar tachtig koeien, welke een rollend jaargemiddelde realiseren van 12.970 kilo melk met 4,04 procent vet en 3,51 procent eiwit, goed voor een economisch jaarresultaat van 2.845 euro. Daarmee waren ze over het afgelopen boekjaar de topmelkers van Nederland. Het

bijbehorende celgetal schommelt tussen de 100 en 120. De doelstelling is om uiteindelijk 90 koeien te melken met de twee Lely A4-melkrobots. Ze willen een overcapaciteit houden, om weidegang mogelijk te maken en ook om de koeien maximale zorg te kunnen geven. Naast de uitbreiding in het aantal koeien startten de vennoten in 2014 met een kaasmakerij en een winkel aan huis. Maarten en Martje bemoeien zich alleen met de kaasmakerij en de winkel en voor de rest is iedereen overal inzetbaar. In de fokkerij zijn de Inet en het exterieur belangrijk.

Marij en Anke leggen het jongvee in de watten en maken de kalveren mak. Anke kan de koeien daardoor scheren, zonder ze vast te zetten.

Tot 1995 hielden Harrie Wismans en zijn voormalige partner Peter Hoeks hun zestig koeien in een van de oudste ligboxenstallen van Nederland. De stal uit 1968 doet tegenwoordig dienst als jongveehuisvesting.

productie op peil blijft, gaat de krachtvoergift toch naar beneden. „We willen graag persistente dieren, ze hoeven niet te pieken”, zegt Anke. „We hebben de persistentie erin gefokt door het management”, voegt Harrie toe, „we werken al dertig jaar met krachtvoercomputers.” Omdat de koeien zo hoogproductief en persistent zijn, hanteert Wismans bewust een lange tussenkalftijd van 450 dagen. „Voor de eerste 100 dagen insemineren we in principe geen koe en bij vaarzen wachten we meestal tot 150 dagen.” Wismans laat de tussenkalftijd al sinds het einde van de jaren '90 uitlopen. „We wilden op een gegeven moment geen koeien meer tochtig spuiten en met hormonen aan de gang. En als je ze insemineert als ze spontaan tochtig worden, heb je bijna geen hormonen meer nodig en ook veel minder rietjes per dracht.” Als de koeien op 60 dagen na afkalven nog niet tochtig zijn geweest, laat de veehouder de koeien wel checken op afwijkingen. En vaarzen kalven gemiddeld op een leeftijd van twee jaar. „Dat kan prima, de hoogtemaat is gemiddeld 1,50 meter.” Wismans noteert een inseminatiegetal van 1,8 rietje per koe (1,3 bij het jongvee). „En daar zitten ook de koeien bij die uiteindelijk niet drachtig werden.”

Inet

Harrie heeft jarenlang in de fokkerijraad van CR Delta (en haar regionale rechtsvoorgangers) gezeten en op het eigen bedrijf jarenlang vooral op Inet gefokt. „Ik hoorde bij de felste voorstanders van de Inet-fokkerij, maar wij hadden het management

er ook naar”, aldus de veehouder. Hij leverde in het verleden ook enkele stieren af aan de KI, waarvan fokstier Harpet Kirkland de bekendste is. Overigens is de Inet nog steeds een belangrijk criterium bij de stierkeuze, maar tellen de gezondheidskenmerken en het exterieur vandaag de dag ook mee. Het laatste vooral onder invloed van Anke. Ze zegt van showkoeien te houden, maar haar eigen fokdoel toch meer te richten op functionaliteit. Dat ze weet waar ze over praat, blijkt uit het feit dat ze al eens tweede van Nederland was bij het veebeoordelen en ook wel jureet op fokveedagen. Het betrekken van wat meer exterieur in de fokkerij is overigens niet zonder resultaat gebleven, de veestapel realiseert een gemiddeld exterieur van 84,4 punten. Harrie geeft aan veel goede oudere koeien van Bertil te hebben, zoals Diana 158 (mv. Rafael), die de voorpagina van dit blad siert. De met 86 punten ingeschreven koe bevindt zich aan het eind van haar vierde lactatie en produceerde in 450 dagen 19.569 kilo melk met 4,67 procent vet en 4,07 procent eiwit. Wismans weet overigens ook waarom Bertils levensduurfokwaarde zo laag is. „Ik heb de stier al vroeg en veel gebruikt. Maar wij voerden destijds niet in de melkstal en het resultaat was dat veel Bertil-dochters de melk niet lieten schieten. Het eerste wat ik dan ook zou doen als ik ooit weer in een melkstal zou melken, was krachtvoervoeding erin.”

Fokstieren

Harrie en Anke richten zich bij de stierkeuze vooral op fokstieren, in combinatie met de

iets oudere genomicsstieren. „Als je iets langer wacht voordat je ze inzet, zijn er kalveren van en weet je de fokwaarde voor geboortegemak. Daarbij komt dat er van de vaak jonge vaders van de genomicsstieren, dan ook wat meer bekend is”, verklaart Wismans. Dat er vooral voor fokstieren wordt gekozen, is omdat Anke ze gericht wil kunnen inzetten. Vader en dochter hanteren ondergrenzen voor Inet (200) en uiers (106) en willen niet te rechte benen of te platte kruizen. „Ook vind ik het beengebruik heel belangrijk”, zegt Anke. Doorgaans gebruiken ze een groepje echte melkstieren, met binnen dat groepje de nodige variatie en op dezelfde manier een groepje gehaltenverversers. Stieren die ze eerder gebruikten, zijn bijvoorbeeld Bookem, Mascol, Iota, Spell, Biggio, Brawler, Twist, Danillo en Atlantic en Murphy als goede bevruchter. De stieren die nu worden verspoten, zijn Punch, Bookem, Mogul, Platinum en Danno en een variatie aan oudere genomicsstieren, met daarnaast 40 procent Belgische Blauwen. „Het eiwit willen we er met het oog op de kaasproductie ook goed bijhouden”, benadrukt Harrie. Zowel bij de voeding, als bij de fokkerij komt de focus op de tweede tak nadrukkelijk terug. Het is de kracht van het bedrijf, waarin weliswaar veel mensen actief zijn, maar waar ook alle facetten tot in de puntjes verzorgd zijn. „Je ziet vaak dat wanneer bedrijven met een tweede tak beginnen, die dusdanig veel tijd kost, dat het ten koste gaat van het melkveebedrijf. Wij vinden dat de tweede tak niet ten koste mag gaan van de koeien”, besluit Anke. ■

De familie Wismans boert op het kloosterterrein van de Sint Paulusabdij, waar eerder de Benedictijnen paters woonden en waar sinds 2005 de Chemin Neuf-geloofsgemeenschap bivakkeert.

Stieren die worden gebruikt zijn Punch, Mogul, Bookem, Platinum en Danno en een variatie aan oudere genomicsstieren, met daarnaast 40 procent Belgische Blauwen. Voor het voerhek ligt een gemengd rantsoen voor 35 kilo melk, bestaande uit graskuil, maïs, bierbostel, luzerne, hooi, maïsmeel, soja, organisch gebonden mineralen en essentiële aminozuren. Aanvullend krachtvoer wordt alleen in de melkrobots verstrekt. Wismans heeft een huiskavel van 23,5 hectare grond en nog 20 hectare op afstand. Alle maïs wordt aangekocht en het meeste landwerk wordt uitbesteed.

